תורה אור

אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה: חסידים ואנשי מעשה כו': ת"ר *יש מהן אומרים "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו" אלו חסידים ואנשי מעשה ויש מהן אומרים "אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו" אלו בעלי תשובה, אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו: תניא *אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן הכל כאן ואם אינני כאן מי כאן? הוא היה אומר (כן): למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי, אם (א) תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבא אל ביתי אני לא אבא אל ביתך שנאמר °בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך *אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת אטפוך ומטיפיך יטופון: אמר רבי יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה *לאתר דמיתבעי, תמן מובילין יתיה: הנהו תרתי כושאי דהוו קיימי קמי שלמה °°אליחרף ואחיה בני שישא סופרים דשלמה הוו, יומא חד חזייה למלאך המות דהוה קא עציב א"ל אמאי עציבת? א"ל דקא בעו מינאי הני תרתי כושאי דיתבי הכא, מסרינהו לשעירים שדרינהו למחוזא דלוז כי מטו למחוזא דלוז שכיבו, למחר חזיא מלאך המות דהוה קבדח, א"ל אמאי בדיחת? א"ל באתר דבעו מינאי תמן שדרתינהו, מיד פתח שלמה ואמר רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה לאתר דמיתבעי, תמן מובילין יתיה: תניא *אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו וכשהוא משתחוה נועץ שני גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה וזוקף ואין כל בריה יכולה לעשות כן וזו היא קידה *לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע, והא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי? הא והא גרמא ליה. לוי הוה *מטייל קמיה דרבי בתמני סכיני שמואל קמיה שבור מלכא בתמניא מזגי חמרא אביי קמיה (*דרבא) בתמניא ביעי ואמרי לה בארבעה ביעי תניא אמר ר' יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו כיצד: שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה °משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה איני *והאמר רבי יוחנן "שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר? אלא הכי קאמר לא טעמנו טעם שינה דהוו מנמנמי אכתפא דהדדי: חמש עשרה מעלות: אמר ליה רב חסדא לההוא מדרבנן דהוי קמסדר אגדתא קמיה א"ל *שמיע לך הני חמש עשרה מעלות כנגד מי אמרם דוד? א"ל הכי אמר רבי יוחנן בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעי למשטפא עלמא אמר דוד חמש עשרה מעלות והורידן, אי הכי חמש עשרה מעלות "ירדות" מיבעי ליה, אמר ליה הואיל ואדכרתן (מלתא) הכי אתמר *בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא אמר דוד: מי איכא דידע אי שרי למכתב שם

אחספא

יש מהם אומרים · הייט תושבחתא דמתני' שמשבחין להקב"ה על כך: **אלו חסידים** · כל חסיד הוי חסיד מעיקרו: **שלא ביישה כו'** · שלא עברנו עבירה בילדותנו לבייש את זקנותנו: **אם אני כאן הכל כאן** · דורש היה לרבים שלא יחטאו בשמו של הקב"ה אם אני כאן הכל כאן=כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן ואם תחטאו ואסלק שכינתי מי יבא כאן: **הכי גרסינן** בתוספתא הוא היה *אומר למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי אם אתה תבא לביתי · ונראה לי שאף כאן צריך לגורסה כן משום דאמר ר' יוחנן בתרה רגלוהי דבר איניש כו' ואי לא גרסינן ליה מאי שייכא דר' יוחנן הכא: **שצפה על פני המים** · שחתכו את ראשו והטילוהו למים והכיר בו שהוא רוצח ופגעו בו עכשיו לסטים כיוצא בו: **אמר לה "על דאטפת אטפוך"** · על שהצפת גלגולות של אחרים במים "אטפוך" · הציפוך אחרים עכשיו: **לסוף מטיפיך יטופון** · עוד יבא יום ויציפו גולגולתם של אלו שהרגוך: **לאתר דמתבעי** · למקום שנגזר עליו למות בו משם הוא מתבקש ליטול נשמתו: **תמן מובילין יתיה** · לשם רגליו מוליכות אותו: **תרי כושאי** · על שם שהיו יפים קרי להו הכי: **אליחורף ואחיה** · פסוק הוא *במלכים שהיו סופרים לשלמה: **דקא בעו מינאי** · אלו מתבקשים ממני למעלה שהגיע זמנם למות ולא היה יכול ליטול נשמתם כיון שלא נגזר עליהם למות כי אם בשער לוז: **מסרינהו** · שלמה: **לשעירים** · לשדים שהוא היה מלך עליהם כדכתי' (דה"א כט) וישב שלמה על כסא ה' למלך שמלך על העליונים ועל התחתונים*: **אמטינהו למחוזא דלוז** · עיר שאין מלאך המות שולט בתוכה כדאמרינן בסוטה (דף מו:): **ערבין ביה** · לשמים משלמין ערבותן ומוליכין אותו למקום שמתבקש שם: **שני גודליו** · של שתי ידיו ונשען עליהן עד שוחה ונשק את הרצפה לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה (תהלים קב): **וזו קידה** · האמורה בכתובים דאמר מר *קידה על אפים אין לו להשתטח להגיע לארץ גופו אלא פניו בלבד מי שיודע ויכול לעשות כן ובדורו של רבן שמעון לא היה אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן אלא הוא: **איטלע** · נעשה חיגר לפי שכשזוקף גופו מאליו ואינו נשען על ידיו בחזקה לדחוף גופו למעלה כמלא כל אונס זקיפתו על מתניו: **יטיח** · יזרוק לשון כמטחוי קשת (בראשית כא): **הטיח דברים** · במס' תענית (דף כה.) עלית וישבת לך במרום ולא אתה משגיח על בניך: **הא והא גרמא ליה** · נענש בהטחת דברים ונענש בשעת המורע כדאמרינן במסכת שבת (דף נג.) כפל תורא חדא לסכינא: **קמיה דרבי** · בביתו שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמחו שהיה דואג תמיד בצרת ישראל ובחולייו כדאמרינן בנדרים (דף כ:) יומא דמחיך ביה · רבי אתי פורענות לעלמא: **שבור מלכא** · מלך פרס היה: **מזגי חמרא** · כוסות זכוכית מלאים יין ואין היין נשפך: **רבי יהושע בן חנניה** · מן הלוים *)המשוררים היה כדאמר בערכין (דף יא:) וכבר הלך *ר"י בן גודגדא לסייע את ר' יהושע בן חנניה בהגפת דלתות: **מלקין אותו** · שנשבע לשוא ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר ובשבועות (דף כט.) תנן דהייט שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו: **בשעה שכרה דוד שיתין** · ולא סבירא ליה שמששת ימי בראשית נבראו ואי סבירא ליה שמא נתמלאו עפר או צרורות וצריך לכרותן: **קפא תהומא** · צף התהום למעלה ולא, ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **א"ל** · רב חסדא לדידיה הואיל ואדכרתן הכי איתמר: **מי איכא דידע כו'** · דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל והוא היה שם:

*) [צ"ל משוררים]

אחספא

אשה היתה בוררת חיטין לשמחת בית השואבה · בירושלמי פריך היאך בוררת והיכא מעילה, בשמן ופתילה היו של הקדש ומשני דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף כו. ושם) אמרינן עלה "מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא וי"ל דבוררת לאו דוקא אלא כלומר היתה יכולה לברור מרוב אורה: **אם** אני כאן · פירש בקונטרס שהיה הלל אומר בשמו של הקב"ה אבל בירושלמי משמע שהיה אומר על עצמו דפריך ולקילוסיו הוא צריך כלומר וכי היה צריך לשבחו והכתיב "אלף אלפין ישמשוניה" ומשני דכנגד ישראל היה אומר וחביב עליו קילוסן של ישראל מן הכל שנאמר (שמואל ב כג) ונעים זמירות ישראל וכתיב (תהלים כב) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ומיהו הא דקאמר אם אתה תבא אל ביתי אני אבא אל ביתך לא אפשר אלא בשכינה דהא דריש ליה מדכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך:

רבי

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה כ סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ד:

רבינו חננאל

תני יכולה אשה לבור חטים לאור המערכה ולא היו מועלות דא"ר שמעון ריח ומראה וקול אין בהן משום מעילה ז' קולות נשמעין מיריחו קול שער הגדול שנפתח' קול המגריפה. [בערכין יא] רב ושמואל חד אמר עשרה נקבים היו בם וכל נקב מוציא מאה מיני זמר וחד אמר מאה נקבים היו בם וכל נקב מוציא(ס"ז)[עשרה] מיני זמר מדברי שניהם המגריפה היתה מוציאה אלף מיני זמר [קול העץ] שעשה בן קטין מוכני לכיור · קול גביני כרוז' קול החליל · קול הצלצל קול כ"ג ביוה"כ בשעה שאומר אנא השם · ריח פטום הקטורת · מראה כדאמר ר' חייא בר אבא הוא נבל הוא כנור נימין יתירות בין זה לזה · ולמה נקרא שמם נבל מפני שמנבל כל מיני זמר ועוגב זה אורדלס חסידים ואנשי מעשה שלא טעמו טעם חטא בילדותם כ"ש בזקנותם · *) חסידים בעלי תשובה. הלל הזקן כד הוה חמי עבדין בפחז הוה אמר וכי קילוסין דהללו צריך והכתיב אלף אלפין ישמשוניה וכד הוה חמי לון דעבדין בכושר הוה אמר הכי(אי אנלינמולן)[דאי לא אנן הכא מאן הכא]. אע"פ שיש כמה קילוסין לפניו חביב עליו קילוסי ישראל יותר מן הכל דכתיב ונעים זמירות ישראל ואתה קדוש יושב תהלות ישראל · ר'חייא רבה אחוי כריע' קדרבי ונפסח ונתרפא' לוי אחוי קידה כריעה קמי רבי ונפסח ולא נתרפא. הלל ראה גלגולת אחת צפה על פני המים [אמר לה] על דאטפאך עטיפוך ודאטפך ישופון. הנהו תרי כושאי כו' · א"ר יוחנן רגלוהי דבר איניש אינון ערובין ליה לאתר דמתבעי תמן מובלן יתיה · כשהיה משתחוה רשב"ג היה נועץ שני גודליו ושוחה ונושק פני רצפה וזוקף ומה שאין אחר יכול לעשות כך וזו היא הקידה · לוי הוה מטלל קמי דרבי בתמני סכיני תניא א"ר יהושע בן חנניה כשהיינו מתעסקין בשמחת בית השואבה לא היינו רואין שינה בעינינו · שעה ראשונה לתמיד של שחר ומשם לתפלת השחר ומשם למוספין · ומשם לתפלת המוספין ומשם לביהמ"ד · ומשם לאכילה ושתיה ומשם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה · ואסיקנא מאי לא ראינו שינה בתרדמה אלא שינה כעין נמנום: ט"ו מעלות כו' בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא בעא

*) נ"ל דצ"ל יש מהן אומרים וכו' אלו חסידים ואנשי מעשה ויש מהן אומרים וכו' אלו בעלי תשובה כצ"ל ועי' בתוספתא וירושלמי וברש"י כאן וקק"ע.

[תוספתא פ"ד ע"ש]

[תוספתא שם]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אם אתה תבא אל ביתי: אבות פ"ב מ"ו

[תוספתא שם]

מגילה כב: תענית כה.

[גי' ערוך מסלל]

[צ"ל דרבה]

[ברכות לד:]

שבועות כה. נדרים טו. [illegible]

[צ"ל מי שמיע וכ"ה בילקוט תהלים רמז תתמ"ח וכ"ה בעין יעקב]

מכות יא.

[ערכין יא: [illegible] ברש"י ב"מ יח. העתיקו על נכון וע"ע רש"י ברכות סג: ד"ה יודע ענן]

גליון הש"ס גמרא אליחרף · עיין ירושלמי פ"ט דכלאים ושם איתא בשינוי לשון קצת: שם משם לתפלת המנחה · בתשובת תשב"ץ ח"ב סימן קס"א הביא סוגיא זו משם לתמיד של בין הערבים משם לתפלת מנחה · ועיין בתשובת כרמ"ע סימן י"ד:

נושא
דברים שנאמרו בעת שמחת בית השואבה

מבנה
△
"כשהיה שמח בשמחת בית השואבה"

נושא
במקום שנגזר על אדם שימות, לשם רגליו מוליכות אותו

נושא
קידה

מבנה
ג' רבנים שיכלו לזרוק דברים שונים באויר ולתפוס אותם כדי לשמח

נושא/מבנה
① ②
ב' גישות להסביר כנגד מי אמר דוד את ט"ו שיר המעלות (שבתהלים) בשני הגישות יש התייחסות לחפירת השיתין ע"י דוד המלך

* אחרי הסוגריים הגמ' ממשיכה קצת בשמחת בית השואבה בתוכם מובא עוד אימרות של הזקן והתייחסות של הגמ' לאימרה השניה בדבריו של ר' יוחנן

** מלכים א:ד:ג "אליחורף ואחיה בני שישא סופרים"